

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.98

Юрій МИРОШНИЧЕНКО

кандидат юридичних наук, голова Іллічівського районного суду м. Маріуполя Донецької області, пр. Металургів, 231, м. Маріуполь, Україна, 87525

ORCID: 0000-0002-9114-1495

DOI: 10.32782/LST/2023-3-9

Бібліографічний опис статті: Мирошніченко, Ю. (2023). Щодо визначення терміну «криміналістичне забезпечення»: семантичний аспект. *Law. State. Technology*, 3, 50–55, doi: [10.32782/LST/2023-3-9](https://doi.org/10.32782/LST/2023-3-9)

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»: СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мета дослідження, матеріали якого подаються у цій статті, полягала в наближенні до побудови поняття криміналістичного забезпечення судового провадження. Методологія дослідження ґрунтується на використанні методів діалектики та семантичного аналізу, які дозволили з'ясувати значення мовних одиниць, що утворюють словосполучення «криміналістичне забезпечення», та сформулювати ресурсно-діяльнісний підхід до розуміння онтології позначеного ним явища.

Вихідним положенням дослідження є твердження, згідно з яким неточність гуманітарних наук жодним чином не виправдовує наявності в їхній структурі невизначених, розпливчастих або багатозначних термінів. Попри відсутність математичної, а часом і семантичної ясності, терміни будь-якої, зокрема й гуманітарної дисципліни повинні зберігати логічну визначеність і гносеологічну точність. Не перебільшуючи дослідницький потенціал семантичного аналізу мовних одиниць, які утворюють назву досліджуваного поняття, автор сподівався, що застосування деяких лінгвістичних засобів з метою формування певних посилок, необхідних принаймні для окреслення меж, позначеного відповідним терміном поняття, може виявитися продуктивним, адже термін, якщо й не охоплює всього номінованого поняття, то, без сумніву, є його ядром, серцевиною, основним змістом.

Проведене дослідження показало необхідність подальшого вивчення феномену криміналістичного забезпечення як складної, багатопланої функціонуючої системи на базі ресурсно-діяльнісного підходу. Наступним кроком у напрямку розв'язання поставлених перед собою автором статті дослідницьких завдань має стати побудова дефініції поняття криміналістичного забезпечення судового провадження, що передбачає необхідність з'ясування низки ключових питань, від яких залежить його змістовна та структурна визначеність.

Ключові слова: криміналістичне забезпечення, кримінальне провадження, судовий розгляд.

Yurii MYROSHNYCHENKO

Candidate of Legal Sciences, Head of the Illichevskiy District Court of Mariupol of Donetsk region, 231 Metalurgiv avenue, Mariupol, Ukraine, 87525

ORCID: 0000-0002-9114-1495

DOI: 10.32782/LST/2023-3-9

To cite this article: Myroshnychenko, Yu. (2023). Shchodo vyznachennia terminu «kryminalistychno zabezpechennia»: semantychnyi aspekt [Regarding the definition of the term "forensic support": the semantic aspect]. *Law. State. Technology*, 3, 50–55, doi: [10.32782/LST/2023-3-9](https://doi.org/10.32782/LST/2023-3-9)

REGARDING THE DEFINITION OF THE TERM "FORENSIC SECURITY": SEMANTIC ASPECT

The purpose of the study, the materials of which are presented in this article, was to approach the construction of the concept of forensic support for judicial proceedings. The research methodology is based on the use of methods of dialectics and semantic analysis, which made it possible to find out the meaning of language units that form the phrase "forensic support," and to formulate a resource-activity approach to understanding the ontology of the phenomenon designated by it.

The initial position of the study is the statement that the inaccuracy of the humanities in no way justifies the presence in their structure of uncertain, vague or ambiguous terms. Despite the lack of mathematical and sometimes semantic

clarity, the terms of any, including humanitarian discipline, must maintain logical certainty and epistemological accuracy. Without exaggerating the research potential of the semantic analysis of the linguistic units that form the name of the concept under study, the author hoped that the use of some linguistic means in order to form certain premises necessary, at least, to delineate the boundaries indicated by the corresponding term of the concept, could be productive, because the term, if it does not cover the entire nominated concept, then, undoubtedly, is its core, core, main content.

The study showed the need for further study of the phenomenon of forensic support as a complex, multifaceted functioning system based on resource and process approaches. The next step towards solving the research tasks set by the author of the article should be the construction of a definition of the concept of forensic support for judicial proceedings, which implies the need to clarify a number of key issues on which its meaningful and structural certainty depends.

Key words: forensic support, criminal proceedings, trial.

Вступ. Добре відомо, що криміналістика виникла й розвивалась як наука для слідчих, наука про розкриття та розслідування злочинів. Відтак традиційним для неї стало те, що певна категорія спочатку вводиться в її мову як інструмент пізнання закономірностей діяльності із запобігання, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень і лише згодом, підтвердивши свою спроможність, починає «примірятися» науковцями до сфери судової діяльності. Не є у цьому сенсі виключенням і концепт «криміналістичне забезпечення», що цікавить нас у контексті використання криміналістичних знань для забезпечення потреб судового розгляду кримінальних справ (Мирошніченко, 2021).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

За даними більшості джерел, перші згадки терміну «криміналістичне забезпечення» належать до 60-х років минулого століття, а початок активного формування позначеного ним поняття припадає на кінець його 70-х – початок 80-х років. З плином часу концепт криміналістичного забезпечення міцно закріпився в категоріальному апараті науки криміналістики й наразі активно використовується у найрізноманітніших контекстах. Вченими розглядаються як загальні проблеми криміналістичного забезпечення досудового розслідування (Пирог, 2018; Черноус, 2017; Юхно, 2021 та ін.), так і вузькі питання технічного, тактичного, методичного забезпечення слідчої діяльності (Капустіна, 2021; Матвієнко, 2000; Степанюк Р. Л., 2023 та ін.), розкриття та розслідування окремих видів і груп кримінальних правопорушень (Гусева, 2021; Єфімов, 2020; Пряхін, Гангур, 2020), висвітлюються криміналістичні аспекти проведення процесуальних і слідчих дій (Галаган, 2011; Грібов, 2017; Мельниченко 2016 та ін.).

З огляду на це література, присвячена означеній тематиці, рясніє авторськими визначеннями терміну «криміналістичне забезпечення», що, втім, не додає ясності в розумінні сутності номінованого ним поняття. Нерідко слово-

сполучення «криміналістичне забезпечення» використовується просто як фігура мови, без аналізу змісту номінованого ним поняття. Частина авторів використовує звучний термін, не заглиблюючись у генезу явища і суть питання, й вільно чи свавільно, підводить під поняття криміналістичного забезпечення всю систему криміналістичних знань або її окремі частини. Інші дослідники, особливо не замислюючись, відносить до криміналістичного забезпечення суміжні або такі, що перетинаються, види діяльності, включаючи в поняття криміналістичного забезпечення управлінське, кадрове, правове, матеріально-технічне та інші види забезпечення.

Актуальність проблеми обумовлена методологічним правилом, за яким попереднє з'ясування сутнісного змісту основного операційного поняття будь-якого дослідження є необхідною передумовою поетапного та плідного розгортання його предмета. В аспекті проблематики нашого дослідження таким поняттям є «криміналістичне забезпечення судового провадження». Водночас використання у його назві родового терміну «криміналістичне забезпечення» неминуче вимагало: до того як перейти до визначення та формулювання провідних проблем, першорядних завдань, гіпотез і мети майбутнього дослідження слід розібратися зі змістом ключового терміну.

Мета дослідження, матеріали якого подаються у цій статті, полягала в наближенні до з'ясування змісту поняття криміналістичного забезпечення правозастосовної діяльності через семантичний аналіз його базового терміну задля використання отриманого результату в процесі побудови концепції криміналістичного забезпечення судового провадження.

Виклад основного матеріалу. Термін є спеціальною лексичною одиницею, що використовуються у наукових, технічних або професійних контекстах і має певне визначення та застосовується для уточнення або обміну інформацією в межах конкретної сфери діяльності й обміну

знаннями у цих галузях. Виправдовуючи відсутність більш-менш узгодженої дефініції терміну «криміналістичне забезпечення», що однозначно сприймалася б науковою спільнотою, можна було б, напевно, послатися на те, що на відміну від точних наук, терміни яких відрізняються інваріантністю значень, елементи терміносистем гуманітарних галузей знання характеризуються деякою узагальненістю, розгалуженістю смислових відтінків, суб'єктивно-оцінними нашаруваннями, контекстною залежністю. Та все ж твердження щодо неточності гуманітарних наук жодним чином не може виправдовувати наявності в їхній структурі невизначених, розпливчастих або багатозначних термінів. Попри відсутність математичної, а часом і семантичної ясності, терміни будь-якої, зокрема й гуманітарної дисципліни повинні зберігати логічну визначеність і ґносеологічну точність.

Разом з тим особливістю терміносистем, які ще тільки формуються, обґрунтовано вважається проблематичність одночасного впровадження нового терміну та його дефініції. Нерідко термін, що вже активно використовуються в науковому вжитку, ще не отримав доктринального визначення. Але з цим доводиться миритися, як правило, до пори до часу, адже бувають такі явища, які при дослідженні спочатку можна тільки позначити деякою назвою або терміном, і тільки згодом виникає можливість визначити їх точніше. Це відбувається в процесі послідовного формування концепції (Кононюк, 2014: с. 113).

Історія досліджуваного питання створює стійке враження, що саме так сталося зі словосполученням «криміналістичне забезпечення», коли в мову криміналістики спочатку був введений термін, а вже потім на його основі стало формуватися позначене ним поняття. З цим же, очевидно, пов'язаний і плюралізм його дефініювання, що є наслідком недостатньої розробленості теоретичних основ концепту. В результаті різноманітні визначення не завжди й не повною мірою віддзеркалюють його сутність.

Спробуємо зрозуміти й пояснити причину розбіжності щодо трактування поняття криміналістичного забезпечення правозастосовної діяльності, вдавшись до з'ясування лексичного значення, покладеного в основу його назви терміну. Зрозуміло, що сподівання на глибинне проникнення в сутність предмета, через розкриття змісту складових його найменування, навряд чи виправдане. Пропонована операція це швидше тлумачення терміну, ніж визначення, позначеного ним поняття, що не завжди одне й те ж.

Зазвичай тлумачення на відміну від визначення характеризується описовим змістом, відсутністю строгої структури.

Водночас застосування деяких лінгвістичних засобів з метою формування певних посилок, необхідних, принаймні, для окреслення меж, іменованого відповідним терміном поняття, може виявитися продуктивним, адже термін, якщо й не охоплює всієї повноти номінованого поняття, то, без сумніву, є його ядром, серцевиною, основним змістом. Тим паче, що при роботі над уточненням визначення вже введеного в науковий обіг терміну неадекватне розуміння сенсу його складових, зазвичай призводить до помилки, наслідком якої є невідповідність обсягу поняття та його дефініції.

Отже, проникнення в сутність досліджуваного явища доцільно починати із з'ясування змісту лексичних одиниць, що утворюють його назву. Не виникає в цьому плані особливих складнощів з розумінням значення першого слова розглядуваної нами термінологічної конструкції. Прикметник «криміналістичний» є похідним від слова «криміналістика» й у даному контексті має тільки одне значення і єдине призначення — вказувати на ознаки іменника, яким у нашому випадку є слово «забезпечення», що має складнішу семантичну структуру, яка утворюється компонентами різних видів.

Огляд словникової літератури показує, що слово «забезпечення» має два основні значення: 1) дія за значенням забезпечувати; 2) матеріальні засоби до існування (Гнатюк, Черторизька, 1972: с. 17). Більш розгорнуто забезпечення у першому вираженні означає постачати щось у необхідній кількості, задовольняти якісь потреби, надавати достатні матеріальні засоби до існування, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, щось гарантувати; у другому – те, чим забезпечують кого-небудь або що-небудь.

Виходячи з цього, забезпечення криміналістичне може бути розглянуто щонайменше у двох аспектах, які умовно назовемо «діяльнісний» і «ресурсний». З позиції діяльнісного підходу криміналістичне забезпечення являє собою процес створення потенціалу, необхідного для ефективного функціонування системи. Ресурсний підхід передбачає розуміння криміналістичного забезпечення як сукупності наявних засобів і здібностей, що має система у своєму розпорядженні для реалізації поставлених перед нею завдань.

Тож схоже, що різниця смислів, вкладених у термін «криміналістичне забезпечення», відмінність відповідей на питання, що є забез-

печення загалом, визначається різницею підходів до розв'язання проблеми з'ясування сутності цього поняття. Разом з тим об'єктивна необхідність багатоаспектного віддзеркалення досліджуваного явища викликана його складно організованою структурою, його комплексним характером, на якому нерідко наголошується в літературі, присвяченій цій проблематиці. Тому цілком пояснюваною є ситуація, за якої при визначенні сутності криміналістичного забезпечення для одних науковців ключовою є діяльність зі створення, надання, озброєння правозастосовної практики відповідною науковою продукцією, а для інших – це сама наукова продукція з рекомендаціями щодо її опанування й застосування (Капустіна, 2014: с. 73).

Наявна дилема, очевидно, може бути пояснена з позицій діалектики речі та процесу, відповідно до якої навколишньому світові загалом, як і будь-якому його фрагменту, притаманні як

речові, так і процесуальні якості, що проявляються двоїсто, але й доповнюють одне одну, утворюючи певний ступінь єдності в тому чи іншому об'єкті. Відтак наведені підходи слід розцінювати не як взаємовиключні, але як взаємодоповнюючі, такі, що висвітлюють різні сторони одного об'єкта, описують одну й ту ж систему під різними кутами зору.

Висновки. Семантичний аналіз словосполучення «криміналістичне забезпечення» націлює на необхідність подальшого вивчення номінованого ним явища як складної, багатопланової функціонуючої системи на базі ресурсно-діяльнісного підходу. Наступним кроком у напрямку розв'язання поставлених перед собою автором цієї статті дослідницьких завдань має стати побудова дефініції поняття криміналістичного забезпечення судового провадження, що передбачає необхідність з'ясування низки ключових питань, від яких залежить його змістовна та структурна визначеність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мирошніченко Ю. М. Криміналістичне забезпечення судового провадження – актуальний напрям розвитку криміналістики. *Проблеми теорії та практики кримінального провадження: матеріали круглого столу* (м. Харків, 17 червня 2021 р.) / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), Л. В. Могілевський, М. Г. Щербаківський. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021. с. 206-209.
2. Пирог И. В. Пути совершенствования криминалистического обеспечения досудебного расследования. *Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб., присвяч. 105-річчю заснування судової експертизи в Україні / Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.) та ін.* Київ : Видавництво Ліра. Київ, 2018. Вип. 63, ч. 1. 424 с.
3. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.
4. Юхно О. О. Криміналістичне забезпечення діяльності установ судових експертиз та органів досудового розслідування і дізнання у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключєв, В. Ю. Шепітько та ін.* Харків : Право, 2021. Вип. 23. С. 61—74.
5. Капустіна М. В. Методико-криміналістичні засоби забезпечення протидії злочинам. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 258-262.
6. Матвієнко В. В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2000. 20 с.
7. Степанюк Р. Л. Проблеми методико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних із домашнім насильством. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний виміри: зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України, Наук. парк «Наука та безпека».* Харків : ХНУВС, 2023. С. 215-217.
8. Гусєва В. О. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, учинених проти працівників правоохоронних органів: поняття і складові. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3 (94). С. 243-253.
9. Єфімов М. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 224-228.
10. Пряхін Є. В., Гангур Н. В. Криміналістичне забезпечення розслідування незаконної приватизації державного та комунального майна. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. № 3. Т. 31 (70). С. 208-213.
11. Галаган В. І. Криміналістичне забезпечення проведення процесуальних дій у кримінальному судочинстві України. *Наукові записки НаУКМА. Т. 116. Юридичні науки*. 2011. С. 106-109.
12. Грібов М. Л. Зміст та основні напрями криміналістичного забезпечення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 35-40.

13. Мельниченко С. П. Криміналістичне забезпечення проведення допиту підозрюваних під час розслідування злочинів, учинених із використанням вогнепальної зброї. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 2. С. 138-142.

14. Кононюк А. Е. Понятология (Общая теория понятий) : в 4 кн. Кн. 3 : Теория определений понятий. Киев : «Освіта України», 2014. 656 с.

15. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970—1980. Т. 3. URL: <http://sum.in.ua/s/zabezpechennja> (дата звернення 27.08.2023).

16. Капустіна М. В. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування: поняття та ознаки. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2014. Вип. 14. С. 71-79.

REFERENCES:

1. Myroshnychenko, Yu.M. (2021). Kryminalistychnе zabezpechennia sudovoho provadzhennia – aktualnyi napriam rozvytku kryminalistyky [Forensic support of court proceedings is an actual direction of development of forensic science]. *Problemy teorii ta praktyky kryminalnoho provadzhennia: materialy kruhloho stolu, Kharkiv, 17 chervnia 2021 r.* Kharkiv, 17 June. [in Ukrainian].

2. Pirig, I.V. (2018). Shliakhy udoskonalennia kryminalistychnoho zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia [Ways to improve forensic pre-trial investigation]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza : mizhvidom. nauk.-metod. zb., prysviach. 105-richchiu zasnovannia sudovoi ekspertyzy v Ukraini*. O.H. Ruvyn (Ed.) et al. Kyiv : Vydavnytstvo Lira, 63(1), 134-143. [in Ukrainian].

3. Chornous, Yu.M. (2017). *Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv [Forensic support of crime investigation]*. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD [in Ukrainian].

4. Yukhno, O.O. (2021). Kryminalistychnе zabezpechennia diialnosti ustanov sudovykh ekspertyz ta orhaniv dosudovoho rozsliduvannia i diznannia u protydii zlochynnosti [Forensic support of the activities of forensic examination institutions and pre-trial investigation and inquiry bodies in countering crime]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: zb. nauk. pr.* O. M. Kliuiev (Ed.) et al. Kharkiv: Pravo, 23, 61—74. [in Ukrainian].

5. Kapustina, M.V. (2021). Metodyko-kryminalistychni zasoby zabezpechennia protydii zlochynam [Methodical and forensic means of ensuring counteraction to crimes]. *Pravo i suspilstvo*, 6, 258-262. [in Ukrainian].

6. Matviienko, V.V. (2000). Kryminalistychnе zabezpechennia metodyky rozsliduvannia zlochyniv [Forensic support of crime investigation methodology]. *Candidate's thesis*, Kyiv. [in Ukrainian].

7. Stepaniuk, R.L. (2023). Problemy metodyko-kryminalistychnoho zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz domashnim nasylstvom [Problems of methodological and forensic support of investigation of crimes related to domestic violence]. *Zlochynnist i protydia yii v umovakh viiny: hlobalnyi, rehionalnyi vymiry : zb. dop. nauk.-prakt. konf., Vinnytsia, 12 kvit. 2023 r.* Vinnytsia, 12, April. [in Ukrainian].

8. Husieva, V.O. (2021). Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, uchynenykh proty pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv: poniattia i skladovi [Forensic support of the investigation of criminal offenses committed against law enforcement officers: concepts and components]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3(94), 243-253. [in Ukrainian].

9. Yefimov, M. (2020). Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty moralnosti [Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty moralnosti]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 9, 224-228. [in Ukrainian].

10. Priakhin, Ye.V., Hanhur, N.V. (2020). Kryminalistychnе zabezpechennia rozsliduvannia nezakonnoi pryvatyzatsii derzhavnoho ta komunalnoho maina [Forensic support of the investigation of the illegal privatization of state and communal property]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky*, 3(31), 208-213.

11. Halahan, V.I. (2011). Kryminalistychnе zabezpechennia provedennia protsesualnykh dii u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [Forensic support for procedural actions in criminal proceedings of Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, 116, 106-109. [in Ukrainian].

12. Hribov, M.L. (2017). Zmist ta osnovni napriamy kryminalistychnoho zabezpechennia nehlasykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Content and main directions of forensic support of covert investigative (search) actions]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, 1, 35-40. [in Ukrainian].

13. Melnychenko, S.P. (2016). Kryminalistychnе zabezpechennia provedennia dopytu pidozriuvanykh pid chas rozsliduvannia zlochyniv, uchynenykh iz vykorystanniam vohnepalnoi zbroi [Forensic support for interrogation of suspects during investigation of crimes committed with the use of firearms]. *Aktualni problemy vitchyznianoї yurysprudentsii*, 2, 138-142. [in Ukrainian].

14. Kononiuk, A.E. *Poniatolohyia (Obshchaia teoryia poniatyi) [Conceptology (General theory of concepts)]*. (Books 1–4); Book 3: *Teoryia opredelenyi poniatyi [Theory of Definite Understanding]*. (2014). Kyev: Osvita Ukrainy [in Russian].

15. *Slovnnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. (Vols. 1–11); Vol. 3. (1970—1980). I.K. Bilodida (Ed.). Kyev: Naukova dumka. <http://sum.in.ua/s/zabezpechennja> [in Ukrainian].

16. Kapustina, M.V. (2014). Kryminalistychne zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia: poniattia ta oznaky [Forensic support of pre-trial investigation: concepts and features]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 14, 71-79. [in Ukrainian].